

Ilkka Levä

Urheilu pakotienä ja vallitsevan kyseenalaistaminen

– eli miksi dopingia pitää vastustaa

Pitäisikö tunnustaa tosiasiat ja tehdä runsaasti käytetyistä kielletyistä aineista sallittuja huippu-urheilussa? Vai onko huippu-urheilussa kyse jostakin muustakin kuin siitä, kuka käyttää suorituksiinsa vähiten aikaa tai onnistuu venyttämään eniten senttimetrejä?

Suomen urheiluhistoriallisen seuran kaksoisvuosikirjassa 2001–2002 urheiluaattemme elävä ruumiillistuma, reservinupseeri Kalevi Römpötti kirjoittaa urheilun muuttumisesta ja uutta urheilukulttuuria vaivaavasta ongelmasta.

"Ajan saatossa urheilusta on huipputasolla kehkeytynyt ankaraa työtä vaativa elinkeino. Amatööristä on tullut teräksenkova ammattilainen, viihdetyöläinen, joka kansanjoukkojen viihdyttäjänä ja villitsijänä on rinnastettavissa esittävän taiteen supertähtiin. – – [Urheilusta] on tullut keino hankkia rahaa ja mainetta tyydyttämällä ihmismassojen tunne-elämysten tarpeita. – On syytä ottaa vakavasti – – esitys dopingin vapauttamiseksi. Dopingmoralisteilta on jäänyt oivaltamatta aika, jota elämme. Ne, jotka tieto- ja kilpailuyhteiskunnassa katsovat oikeudekseen kieltää tiedon hyväksikäytön kilpailullisissa työsuorituksissa, eivät vielä ole ehtineet nykyaikaan. – – Vielä tällä vuosisadalla järjestettäneen olympiakisat, joiden osanottajilta ei enää tivata, mitä he ovat syöneet tai juoneet. Vain tulokset ratkaisevat. Tullaan oivaltamaan, että kaikki pyrkimykset inhimillisen suorituskyvyn kahlitsemiseksi heijastavat vain kehityksenvastaista, keskiaikaista ajattelua."⁽¹⁾

Niin helppoa kuin olisikin tukea Römpötin kuningasideaa dopingin vapauttamisesta, jokin hänen sanomassaan panee haraamaan vastaan. Hänen ajatuksensa mukaisesti dopingin täydellinen vapauttaminen olisi nykyaikamme erityisluonteesta johtuva johdonmukaisuus. Näin vapautettaisiin jotain sellaista, mikä muutenkin tulee tapahtumaan. Miksi siis vastustaa? Ehkä siksi, että ajattelutavalle löytyy yhteinen nimittäjä nykyajan 'satanistisesta' yltiörealismista: Maaailma on juuri sellainen paikka, miltä se näyttääkin ja ihminen synnynnäisesti

kilpaileva peto. Miksi siis kamppailla edes symbolisesti jonkin paremman asiantilan puolesta – kuten tässä tapauksessa vaikkapa illuusiosta pyrkimykseen lähtökohtaisesti tasa-arvosta urheilukentillä (joka tietenkään ei koskaan voi toteutua) – kun voi taistella konkreettisesti ihmistä vastaan, kunhan kilpailun esteet on ensin raivattu pois tieltä. Samanlaista logiikkaa edustavat markkinoiden täydellistä vapauttamista vaativat uusliberalistit.(2)

Römpötinkin ajatusmalli edustaa siis kaikessa yksinkertaisuudessaan nykyajan keskeistä uussatanistista toimintalogiikkaa. Siinä olemassa oleva on oikeata vain siksi, että se on. Ajatustavan tarjoama ratkaisu monitahoiseen ja ajatustyötä vaativaan ihmisyyden ongelmaan on mitään kyseenalaistamaton samastuminen menestykseen, sillä kukapa nyt haluaisi olla luuseri, jos kerran voi kuulua voittajiin. Ja voittajia ovat lähtökohtaisesti huippu-urheilijat, joilla "tavoite käy ylitse kaiken muun, joilla päämäärä jopa pyhittää keinot", kuten Römpötti kirjoittaa. Tällä hän tarkoittaa, että ihmiset ovat joko voittajia tai häviäjiä, hyväksikäyttäjiä tai hyväksikäytettyjä, laiskimuksia (paheksuttavaa) tai "titaanien kamppailussa menestyviä ehdottomuuden kristalloimia luonnetyyppejä" (ihannoitavaa).

Ranskalaisen myrkkycopin asiantuntijan tohtori Lowensteinin esittämän rakenteellisen olettamuksen mukaan huippu-urheilussa on kuitenkin kyse jostain muustakin. Hänestä huippu-urheilijoiden on vaikea lopettaa urheiluansa siksi, että se täyttää heidän elämässään sen paikan, jonka masennus- ja ahdistuslääkkeet täyttävät masennusyhteiskunnan mihinkään uskomattomalla nykyihmisellä. "Kun urheilee, riittää koko ajan tekemistä: on treenattava, syötävä oikein, otettava vitamiineja." Sitten kun kaikki tällainen jostain syystä jää joutuu urheilija Lowensteinin mukaan kaikkein tuskallisimpaan mahdolliseen tilanteeseen "hän jää yksin ajatustensa kanssa".(3) Ikääntyvä jääkiekkoilija Raimo Helminen valitti juuri äskettäin lehtihaastattelussa pelkoaan omasta tulevaisuudestaan uran jälkeen. Mitä tehdä, kun treenaaminen ja pelaaminen loppuvat? Eikö oikein ole selvillä, mitä muuta voisi tehdä kuin pelata ja treenata?

Mutta mistä tässä kaikessa loppujen lopuksi oikein olikaan kysymys? Miksi doping ja huippu-urheilu herättävät niin voimakkaita intohimoja intohimottomalla ja ihanteettomalla ajallamme?

Urheilun voidaan väittää olevan sitä harjoittaville yksilöille kaikkein subjektiivisimmalla tasollaan transkendenssin tavoittelua, pääsyä jatkuvaan elävään virtaukseen irti minän kuolemasta tuntuvasta tilasta eli pysähtyneisyydestä ja jähmettyneisyydestä. Sillä on siis ensiarvoisen tärkeä subjektiivinen merkitys yksilöiden kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille. Tulosurheilun ja pakkopärrjäämisen konkretia tekee siitä kuitenkin yhteiskunnallisella tasolla liian yksiulotteisen ja immanentin (maailman sisäisen) projektin. Huippu-urheilu kovenevine paineineen ja vaatimuksineen tyhjenee subjektiivisista merkityksistään pelkäksi fetissiksi eikä enää välitä minän ja maailman välistä suhdetta. Kovenevien vaatimusten armoilla sätkivän huippu-urheilijan on vaikea luoda itselleen urheilusta siirtymäobjektia, ja siitä tulee ainoastaan eron kieltämisen väline. Tämän takia erilaiset pokaalit ja mitalit (voiton fetissoitumisen konkretisoitumina) – tai "kultakantaan" kiinni pääsy lupaavat rajattomuuksia aukaisevissa mielikuvissaan hetkellistä vapahdusta ainaisesta kärsimyksestä, mutta eivät kuitenkaan poista toistopakkoista suoritusvaatimusta voittaa yhä uudelleen. Siksi urheilijat, urheilujohtajat sekä urheilutoimittajat mielellään puhuvat pääsystä kultakantaan.

Urheilun merkityssisältöjen fetissoituminen näkyy myös lehtien urheilusivuilla. Urheilun pelkäksi taisteluksi senteistä ja sekunneista palauttavat urheilutoimittajat eivät ymmärrä subjektiivista syvyysulottuvuutta, joka urheiluun voisi liittyä (tai ainakin kieltävät sen kirjoituksillaan). Ja loppujen lopuksi hetkellinen pääsy "kultakantaan" eli osalliseksi tiedostamattoman virtausta myös ahdistaa, koska se näyttää projektinsa kääntöpuolen (voiton takana on tyhjiys ja siksi menestyminen on vaarallista) ja alistaa virtaukseen häipyvän urheilevan subjektin ainoastaan tuon virtauksen ehdoille. Näin yksilön oma tila katoaa leikin sijasta normiksi asetetun voittamisen taakse ja subjektius on menetetty. Yksilö kokee hukkuvansa nieleväksi muuttuneeseen urheilun tunnevirtaan. Urheilijaa ahdistaa virtauksessa kiinni olemisessa lisäksi se, että tarjotessaan itseään katsojille viihdyttämistarkoituksessa hän myös tulee objektiivoinneeksi itsensä paljaimmillaan ja haavoittuvimmillaan, jotta urheilua katsovat ihmiset voisivat tirkistelemällä tuottaa oman subjektiviteettinsa aivan kuten pornografiassa. Katsojat imevät elämänsä urheilijoista, jotka nääntyvät ja riutuvat suorituspaineisiinsa. Poikkeuksena tästä mieleen tulee Lämäri-elokuvan loppukohtaus, jossa tappeluun ja voittamisen pakkoon kyllästynyt jääkiekkjoukkueen maalintekijä ryhtyy kesken loppuottelun strippaamaan aiheuttaen pahennusta muissa pelaajissa.

Entä doping sitten? Yksilötasolla sen voidaan filosofisesti ja psykoanalyttisesti nähdä olevan narsistista itsepetosta, yritystä ohittaa ihmisyyteen kuuluva ambivalenssi ja kärsimys ilman niiden tuottamaa vaivannäköä. Dopingilla pyritään nopeinta oikotietä suoraan onneen. Pohjimmiltaan kyse ei siis ole luonnollisuudesta vs. luonnottomuudesta (kuten joissain viime aikoina käydyissä keskusteluissa synteettisistä kasvuhormoneista on väitetty) vaan ihmisenä olemisen hyväksymisestä ristiriitoineen ja heikkouksineen. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna dopingin vastustamisessa olisi siis itse asiassa kyse ihmisyyteen kuuluvasta päättymättömästä kamppailusta eikä periksi antamisesta, jolta dopingin salliminen pikemminkin tältä näkökantilta katsottuna näyttää.

Jos doping sallittaisiin, tehtäisiin ulkoisten menestymispaineiden luomasta "välttämättömyydestä" hyve. Dopingin käyttö ja sen sallimisen puolustaminen heijastaakin julkisella tasollaan loppujen lopuksi masennusyhteiskunnan hienovaraista mutta tappavaa pyrkimystä palauttaa ihminen koneeksi vailla ajatuksia ja tunteita. Näin ihmistä olisi helpompi hallita, sillä onhan ihanteettoman aikamme ihanteena normalisoitunut ihminen. Yksilön tila ja valinnanmahdollisuudet maailmassa kapenevat, jos hänen kokemistavoistaan suljetaan jotain ulos. Vaikka dopingin kieltäminenkin on poissulkevaa, on tässä tapauksessa kyse kompromissista, joka on tehtävä, jotta valinnanmahdollisuus säilyisi. Dopingin salliminen sulkisi loppujen lopuksi keinovarannostamme inhimillisiä kokemistapoja pois huomattavasti enemmän kuin sen kieltäminen. Se taas on eri asia, millä tasolla ja tavoilla tuota kieltoa tulisi valvoa. Valinta olisi jokaisen yksilön itsensä edessä, ei valmiiksi tehtynä.

Vaikka kriminalisoinnit harvoin ratkaisevat mitään ihmisiä koskevia ongelmia, palvelee dopingin levittämisen ja salakuljetuksen vastustaminen paradoksaalisesti ihmisten yksilöllisen liikkumatilan tarpeita, koska tuossa kiellossa realisoituu meissä elävä ja ilmaustaan alati hakeva kärsivän potentiaali, jonka satanistinen dopingkulttuuri vapautuessaan kitkisi ensimmäisenä maailmasta pois heikkoutena. Dopingin kieltäminen siis palvelee osaamme liittyvän ambivalenssin

myöntämistä, vihan ja rakkauden sekä hyvän ja pahan integraatiota – sanalla sanoen ihmismäisen heikkouden ottamista totena ja aitona meitä ihmisiä maailmassa odottavana haasteena.

Palataan vielä Römpöttiin. Vaikka hän väittääkin puolustavansa huippu-urheilijan yksilön oikeuksia työhönsä (otsasi hiessä on sinun urheilusi tehtävä) on hänenkin puheensa taustalla suomalaisen urheiluliikkeen symbolinen kipupiste eli sodankäynnin tarpeet.(4) Kun kaikki muut argumentit on käytetty, Römpötti vetoaa lopuksi dopingin kehittelyyn sodankäyntiä varten.

"Tulevaisuuden sodan – josta Luoja meitä varjelkoon – eräs 'salainen ase' tulee olemaan taistelu-doping. Sen käyttöä kukaan ei pysty kieltämään. Jos ammattiurheilijat hankkivat arvokasta tietoa ja käytännön kokemusta, jota voidaan käyttää myös maanpuolustuksellisesti hyväksi, kenellä on otsaa väittää tällaista kokeilutoimintaa epäeettiseksi?"(5)

Urheilijalla ei siis Römpötinkään visioissa lopulta olekaan muuta roolia kuin toimia sodankäynnin koekaniinina. Kiinnostuisivatko eläinten oikeuksien puolesta taistelevat seuraavaksi urheilijoiden todellisista oikeuksista?

Viitteet:

1. Römpötti 2002, 198–203.
2. Vrt. Siltala 1999, 12.
3. Roudinesco 2000, 156.
4. Vrt. Levä 2002, 205–208.
5. Römpötti 2002, 202

Kirjallisuus:

- Levä, Ilkka: Kansallisen urheilun kipupiste. Teoksessa: Lajien synty – Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 2001–02, 205–208. Toim. Heikki Roiko-Jokela & Esa Sironen. Jyväskylä: Atena-kustannus Oy 2002.
- Roudinesco, Elisabeth: Miksi psykoanalyysia yhä tarvitaan? Helsinki: Gaudeamus 2000. (Suom. Kaisa Sivenius.)
- Römpötti, Kalevi: Doping – elämää suurempi asia? Teoksessa: Lajien synty – Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 2001–02, 197–203. Toim. Heikki Roiko-Jokela & Esa Sironen. Jyväskylä: Atena-kustannus Oy 2002.
- Siltala, Juha: Valkoisen äidin pojat – Siveellisyys ja sen varjot kansallisessa projektissa. Otava: Helsinki 1999.

* * *

Kirjoittaja FM Ilkka Levä toimii tutkijana Helsingin yliopiston historian laitoksessa.

ENNEN JA NYT

Historian tietosanomat